

Tomasz Kolarski

**PRAKTYCZNE ASPEKTY
GOSPODARKI WODNEJ
W PROJEKTOWANIU
ZBIORNIKÓW RETENCYJNYCH**

Gdańsk 2014

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ
Janusz T. Cieśliński

RECENZENT
Kazimierz Burzyński
Artur Magnuszewski

REDAKCJA JEZYKOWA
Agnieszka Frankiewicz

PROJEKT OKŁADKI
Wioleta Lipska-Kamińska

Wydano za zgodą
Rektora Politechniki Gdańskiej

Publikacja dostępna tylko w wersji elektronicznej –
Pomorska Biblioteka Cyfrowa <http://pbc.gda.pl>

Oferta wydawnicza Politechniki Gdańskiej jest dostępna pod adresem
<http://www.pg.edu.pl/wydawnictwo/katalog>
zamówienia prosimy kierować na adres wydaw@pg.gda.pl

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany, w jakiegokolwiek formie
i w jakikolwiek sposób, bez pisemnej zgody wydawcy

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej
Gdańsk 2014

ISBN 978-83-7348-551-8

WYDAWNICTWO POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Wydanie I. Ark. wyd. 6,9, ark. druku 5,25, 1059/793

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
1. Obliczenie odpływu ze zlewni niekontrolowanej	6
1.1. Wykreślanie topograficznej granicy zlewni	7
1.1.1. Błąd odcięcia lub przecięcia suchej doliny rzecznej	11
1.1.2. Błąd prowadzenia granicy zlewni dnem, a nie grzbietem doliny	12
1.1.3. Błąd prowadzenia granicy zlewni ukośnie do poziomicy	12
1.2. Określenie opadu efektywnego metodą SCS	13
1.2.1. Użytkowanie terenu	17
1.2.2. Gleby	20
1.2.3. Uwilgotnienie zlewni	21
1.2.4. Schemat obliczeniowy	22
1.3. Wyznaczenie geomorfologicznego chwilowego hydrogramu jednostkowego	24
1.4. Przykład obliczeniowy	30
2. Modelowanie przepływu z wykorzystaniem modeli o parametrach skupionych	38
2.1. Model zbiornika liniowego	40
2.1.1. Obliczenie przejścia fali wezbraniowej przez zbiornik suchy	42
2.2. Model Muskingum	47
2.2.1. Obliczenie parametrów X i K dla wybranego odcinka rzeki	48
2.2.2. Obliczenie przejścia fali wezbraniowej przez odcinek rzeki	53
3. Wyznaczenie pojemności użytkowej zbiornika	56
3.1. Krzywa sumowa z wielolecia	57
3.2. Wyznaczanie pojemności użytkowej zbiornika metodą graficzną	65
3.2.1. Wyznaczenie deficytu wody w funkcji przepływu	70
3.2.2. Wyznaczenie stopnia zapewnienia przepływu w funkcji objętości zbiornika	73
Literatura	81

Wprowadzenie

Niniejszy podręcznik może stanowić uzupełnienie dostępnych opracowań z dziedziny gospodarki wodnej, hydrologii i projektowania zbiorników retencyjnych. Moim celem było przedstawienie w możliwie przejrzysty i logiczny sposób skomplikowanych problemów związanych z projektowaniem zbiorników wodnych oraz innych zagadnień z zakresu tej dziedziny. Każdą z omawianych kwestii ilustruję przykładami, które czytelnicy mogą próbować rozwiązać we własnym zakresie lub odnieść proponowane procedury do podobnego zadania, z jakim będą musieli się zmierzyć w swojej praktyce inżynierskiej.

Inspiracją do powstania książki była potrzeba opracowania podręcznika dostosowanego do kursów gospodarki wodnej prowadzonych na kierunkach inżynierskich i magisterskich studiów technicznych. Kiedy zaczynałem prowadzenie zajęć z przedmiotu gospodarka wodna na kierunku inżynieria środowiska na Politechnice Gdańskiej, nie byłem w stanie polecić studentom jednej pozycji książkowej wydanej w języku polskim, aby ułatwić im realizację projektów i rozwiązywanie zadań domowych. Wszystkie ćwiczenia opracowywałem samodzielnie, wobec czego studenci byli zdani na uważne słuchanie moich wskazówek w trakcie zajęć lub w czasie konsultacji. Mam nadzieję, że sprostalem temu wyzwaniu, jednak w trosce o własny czas oraz chcąc zapewnić studentom równy dostęp do informacji, uznałem, że niezbędne będzie opublikowanie tej wiedzy w formie książkowej. Aby dodatkowo ułatwić dostęp do niezbędnej wiedzy i nie narażać studentów na wydatki, zdecydowałem o wydaniu podręcznika jedynie w formie elektronicznej.

Dodatkowym impulsem do opracowania niniejszej książki było moje przeświadczenie, że na rynku brakuje nowych pozycji ujmujących w jednolity sposób problematykę związaną z projektowaniem małych zbiorników wodnych, szczególnie w zlewniach niekontrolowanych. Wobec obecnego trendu zwiększania retencji wodnej istotne będzie uważne przyjrzenie się tym zagadnieniom. Ze względu na rozbudowę miast wiele inwestycji jest projektowanych w małych zlewniach, gdzie brakuje informacji o zmienności przepływu w ciekach. Dlatego tak wiele miejsca poświęciłem ustalaniu odpływu ze zlewni na podstawie opadu (rozdział 1).

Można się zastanawiać, czy wobec powszechnie dostępnych komercyjnych modeli matematycznych i coraz szerszego dostępu do numerycznych modeli terenu faktycznie musimy znać procedurę określania granicy zlewni. Otóż z mojego skromnego doświadczenia wynika, że jeśli czegoś nie zrobi się samodzielnie za pomocą najprostszych narzędzi, to nie ma się dobrego wyczucia w odniesieniu do całego problemu. Dlatego pozwoliłem sobie przedstawić czytelnikowi podstawowe zasady wykreślenia topograficznych granic zlewni rzecznych na podstawie map. Podobnym założeniem kierowałem się przy omawianiu obliczania opadu efektywnego i hydrogramu odpływu ze zlewni. W tym wypadku również postawiłem na rozwiązanie „ręczne”, którego można dokonać przy uży-

ciu kalkulatora i ołówek. Sądzę, że najważniejszymi zaletami dobrego inżyniera są jego wycucie i umiejętność szybkiego oszacowania rozwiązania problemu w dopuszczalnej granicy błędu ($\pm 10\%$). Bez tej cechy można próbować uzyskać bardzo dokładne rozwiązanie, które, niestety, będzie pozbawione podstawowej logiki.

Rozdział 2 jest poświęcony obliczaniu transformacji fali wezbraniowej przez zbiornik oraz na odcinku kanału. Przedstawiłem tam dwie stosunkowo proste metody numeryczne służące ustaleniu szacunkowej wielkości hydrogramu natężenia przepływu po uwzględnieniu retencji zbiornikowej i rzecznej. Zagadnienie transformacji fali wezbraniowej to problem kompleksowy i aby otrzymać możliwie dokładne rozwiązanie, powinniśmy się posilić metodami numerycznymi lub zaawansowanym oprogramowaniem. Biorąc pod uwagę, że dane wejściowe często są obciążone dużym błędem lub w ogóle nie istnieją (zlewnie niekontrolowane), procedury zastosowane w niniejszej pracy mogą prowadzić do uzyskania wystarczającej informacji wyjściowej. Warto też zwrócić uwagę, że osoba, której zadaniem będzie ustalenie transformacji fali wezbraniowej przez zbiornik, może nie mieć dobrych podstaw modelowania matematycznego. W takiej sytuacji lepiej będzie określić szacunkowy odpływ, wykorzystując przy tym prostą procedurę obliczeniową, niż podejmować próby adaptacji zaawansowanego modelu matematycznego, popełniając przy tym większy błąd wynikający z braku znajomości metod numerycznych.

Ostatni rozdział poświęciłem zagadnieniu ustalenia pojemności użytkowej zbiornika. Omówiłem znaną metodę graficzną bazującą na krzywej sumowej odpływu. Jeśli zadanie ustalenia pojemności użytkowej zbiornika rozwiąże się z wykorzystaniem programu komputerowego (np. AutoCAD), wówczas przedstawiona metoda graficzna może umożliwić otrzymanie bardzo dokładnego rozwiązania.

Zdaję sobie sprawę, że moja praca jest jedynie drobnym przyczynkiem do metodyki stosowanej w rozwiązywaniu niezmiernie skomplikowanych i wielokierunkowych problemów związanych z gospodarowaniem wodą w zlewni. Jednak do celu najlepiej zmierzać małymi krokami, a bez mojego skromnego wkładu byłibyśmy od niego odrobinę bardziej oddaleni.

W tym miejscu pragnę podziękować wszystkim, którzy przyczynili się do ostatecznej formy niniejszej pracy. Szczególne wyrazy wdzięczności kieruję do recenzentów, prof. Artura Magnuszewskiego i prof. Kazimierza Burzyńskiego, których niezwykle cenne uwagi znacznie zwiększyły wartość podręcznika. Dziękuję również mgr. Michałowi Kowalikowi za pomoc w analizie danych zlewni Kanału Raduni oraz koleżankom i kolegom z Katedry Hydrotechniki Politechniki Gdańskiej za wsparcie przy realizacji projektu.

Autor